

AMERİKAN EMPERYALİZMİ VE IRAK'TAKİ GELİŞMELER

Jeopolitik Dergisi, Şubat 2007

Yıldırım Koç¹

Saddam Hüseyin, yargılama adı altında hukukdışı bir tiyatro oyununun ardından 30 Aralık 2006 günü asıldı. Türkiye'de bölücü terör örgütünün başının hukuka uygun biçimdeki yargılanması sırasında büyük tepki gösteren Avrupa Birliği emperyalistleri, ABD emperyalizminin bu pervasız ve Irak'ta ayrılıkları ve bölünmeyi daha da artıracak uygulaması karşısında büyük ölçüde sessiz kaldı.

Irak'ta ne oluyor?

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından ABD, Avrupa ve Japonya arasındaki çelişkiler arttı. Özellikle 1992 yılından itibaren Avrupa Birliği'nin oluşumu ve Avrupa Birleşik Devletleri'ne doğru evrilme çabaları, ABD – AB çelişkilerini yoğunlaştırdı. 1991 Körfez Savaşı sayesinde Ortadoğu'daki petrol ve doğalgaz kaynakları üzerindeki hakimiyetini pekiştiren ABD emperyalizmi, 2003 yılında Irak'a saldırarak, bu alandaki gücünü daha da artırdı.

ABD emperyalizmi, 1990 yılların başlarında Büyük Ortadoğu Projesi'ni tartışmaya başladı. 1997 yılında Yeni Amerika Yüzyılı Projesi gündeme getirildi. 11 Eylül 2001 saldırısı bir bahane olarak kullanılarak Afganistan'a saldırıldı. 20 Eylül 2002 tarihinde açıklanan Bush Doktrini ile ABD emperyalizmi dünya hegemonyası çabalarını yoğunlaştırdı. 2003 yılındaki Irak saldırısı da bu genel stratejinin bir parçasıydı.

Bugün, Irak'a yönelik emperyalist saldırının dördüncü yılının tamamlandığı günlerde, nasıl bir durum söz konusudur? Saddam'ın asılmasının da bir parçasını oluşturduğu oyun nedir?

ABD emperyalizmi Irak'ta beklemediği büyüklükte ve giderek daha da gelişen ve güçlenen bir direnişle karşılaştı. Bu direnişin ABD'ye maliyeti (ölümler, yaralananlar, harcanan para, kaybolan itibar, dünyada yükselen ABD karşıtlığı) giderek daha da artmaktadır.

Bu olumsuzluklar karşısında, ABD'de, Irak'taki durumu değerlendirmek amacıyla, James A Baker III ve Lee H. Hamilton'un ortak başkanlığında bir Irak İnceleme Grubu oluşturdu. Irak İnceleme Grubu'nun raporu 2006 yılı Aralık ayında yayımlandı (Baker-Hamilton ve diğerleri, **The Iraq Study Group Report**). Irak'a yapılan saldırıya ilişkin önemli bilgi ve değerlendirmelerin yer aldığı bu rapor son derece önemlidir.

Rapordaki verilere göre², 2006 yılı Aralık ayına kadar Irak'ta görev yapan 2900 Amerikalı öldürüldü, 21.000 Amerikalı yaralandı. Bu yaralıların bir bölümünün durumu ciddidir. ABD, 2006 yılı Aralık ayına kadar Irak Savaşı nedeniyle yaklaşık 400 milyar Dolar harcadı. Halen aylık harcamalar 8 milyar Dolar düzeyinde bulunmaktadır. Ancak, Irak'a yapılan saldırı ve işgal sürecinde yaralananların bakımları, rehabilitasyonu ve benzeri giderleri ve kullanılan askeri malzemenin yenilenmesi için gerekli harcamalar da dikkate alındığında, Irak'a saldırının toplam maliyetinin 2 trilyon Doları bulacağı tahmin edilmektedir.

ABD emperyalizmi bugün güreşte kendi oyunuyla alta düşen güreşçiye benzemektedir. Ekonomik sorunlarını aşmak ve hegemonyasını korumak ve pekiştirmek için Irak'a saldıran ABD, beklentisinin çok üstündeki direniş nedeniyle daha büyük ekonomik sorunlara sürüklenmektedir; önemli bir itibar kaybı yaşamaktadır; tüm dünyada ABD karşıtlığı

¹ Türkiye YOL-İŞ Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı ve ODTÜ İktisat Bölümü ek zamanlı öğretim görevlisi

² Baker-Hamilton ve diğerleri, **The Iraq Study Group Report**, Vintage Boks, New York, 2006, s.32.

yaygınlaşmaktadır. Ayrıca, ABD'ye gelen asker tabutlarının sayısı arttıkça, bugün Bush'u politikalarında ifadesini bulan emperyalizme Amerikan halkının verdiği geleneksel destek de sorgulanmakta ve azalmaktadır. Bu nedenle, Irak İnceleme Grubu'nun ABD Başkanı, ABD Kongresi ve Amerikan halkına sunduğu raporunun başında yer alan yazıda, "Amerika'nın itibarını, çıkarlarını ve değerlerini korumak" için "geniş ve sürdürülebilir bir mutabakatın" sağlanmasının önemi vurgulanmaktadır³.

Saddam'ın idamının da bir parçasını oluşturduğu gelişmeler, Irak İnceleme Grubu'nun oybirliğiyle onayladığı rapordaki bazı önerilerle de uyumludur.

ABD istihbaratı güçlüdür; ancak toplanan istihbaratı ABD'nin davranış kalıplarına göre değerlendirme, bazı durumlarda çok yanlış sonuçlara götürür. ABD'nin Irak'ta yaşadığı sıkıntılarda, düşmanını küçümsemekten kaynaklanan değerlendirmeler yatmaktadır. Yerli işbirlikçilerin ve emperyalistlerin hizmetindeki bazı akademisyenlerin yardımı bile, bir Amerikan yetkilisinin bir Iraklı'nın davranış kalıbını kavrayabilmesinde yetersiz kalmaktadır.

ABD emperyalizmi, Büyük Ortadoğu Projesi'nin bir parçası olarak saldırdığı Irak'ta bir batağa saplanmıştı. Bu bataklığın Vietnam'a benzerlikleri ABD istihbarat çevrelerinde de tartışılmaktadır. Bu konuda çok kapsamlı bir çalışma, ABD Ordusu Harp Akademisi Stratejik Araştırmalar Enstitüsü tarafından, işgalden bir yıl sonra yayımlanmıştır (Jeffrey Record – W.Andrew Terrill, **Iraq and Vietnam: Differences, Similarities and Insights**).

Bu raporda, ABD'nin Vietnam saldırısı deneyimi ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmekte ve raporun yayımlandığı tarihte henüz bir yaşında olan Irak saldırısındaki durumla karşılaştırmalar yapılmaktadır.

ABD'nin 1965-1973 döneminde Vietnam'daki kayıpları 58.000 ölü ve 305 bin yaralıydı. ABD'nin Vietnam'daki asker sayısı ise 500 binin üzerindedir. Rapor, Irak işgalinin ilk yılı içinde ölen Amerikalı sayısının 685 olduğunu belirterek, iki deneyimin kayıplar açısından büyük farkını vurgulamaktadır⁴.

Ancak, Irak'ta Amerikan askerinin sayısının 141 bini bulunduğu ve kayıpların 3 bini aştığı günümüzde, ABD'nin arayışı nedir? Saddam'ın idamı bu politikada nasıl bir rol oynamaktadır?

Irak'ın en önemli özelliklerinden biri, bir **Irak Ulusu**'nun yaratılmamış olmasıdır. ABD, Irak'ın bu özelliğinin çok iyi farkındadır ve yeni koşullarda politikasını bu temel üzerine inşa etmektedir.

ABD Ordusu Harp Akademisi Stratejik Araştırmalar Enstitüsü tarafından 2003 yılı Temmuz ayında yayımlanan bir rapor, Irak'ın bu zayıf noktasına odaklanmıştır. Raporun ilk paragrafında şu cümle yer almaktadır:

"Irak, eski Osmanlı İmparatorluğu'nun etnik ve dini açıdan farklı bölümlerinin gönülsüz birlikteliği yoluyla Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaratılan kırılan bir siyasal yapıdır."⁵

Raporda bu etnik ve dinsel bölünmeler ve bunların hesapları ayrıntılı olarak incelenmektedir. Irak İnceleme Grubu'nun 2006 Aralık Raporu'nda da bu etnik ve dinsel yapı analizleri yapılmaktadır.

³ Baker-Hamilton, a.g.k., s.x.

⁴ Jeffrey Record – W.Andrew Terrill, **Iraq and Vietnam: Differences, Similarities and Insights**, s.3.

⁵ Terrill, W.Andrew, **Nationalism, Sectarianism, and the Future of the U.S. Presence in Post-Saddam Iraq**, July 2003, s.v.

Bugün kitle iletişim araçlarının verdiği haberlerde kullanılan tanımlamalar da “Araplar” veya “Irak Ulusu” değil, “Sünniler,” “Şiiler” ve “Kürtler”dir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında emperyalistlerin Ortadoğu’da sınırları çizerken, böl-yönet politikasına uygun bir anlayışla hareket ettikleri de bilinmektedir.

Sorun, önce İngiliz mandası olan, daha sonra bağımsızlığını kazanan Irak’taki hükümetlerin bir Irak ulusu yaratamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Emperyalizm, günümüzde bu eksikliği kullanmaktadır.

Emperyalizmin çağımızdaki temel hedeflerinden biri, yüzlerce küçük devlet yaratarak karşılardaki direniş i kırmaktır. Mikromilliyetçiliğe veya dini kimliğ e dayalı bu küçük devletçikler sürekli olarak birbiriyle dalaşacak; bu arada da emperyalist güçler hegemonyalarını ve sömürülerini sürdüreceklerdir; bu küçük devletleri istedikleri gibi kullanacaklardır.

ABD’nin Irak’ta geldiği nokta, bu anlayışın Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde hayata geçirilmesidir.

Bu genel amacı tamamlayan bir diğer nokta ise, Irak işgalinin ekonomik ve insan maliyetinin giderek artan bölümünün Irak halkına yıkılması çabasıdır.

Bu politika, Vietnam’da 1969 yılında uygulanan “Vietnamlılaştırma” politikasının benzeridir.

Kuzey Vietnam güçleri 30-31 Ocak 1968 günleri, Güney Vietnam’daki gerillalarla birlikte, ünlü Tet Saldırısı’nı başlattı. Komünistler Güney Vietnam’da 115 kent ve kasabayı tahrip ettiler. Tet saldırısı Kuzey Vietnam’ın 45 bin askerinin ölümüne yol açtıysa da, Amerikalılar da büyük darbe yedi ve en önemlisi, Amerika’nın savaşı kazanma umutlarını söndürdü. 8 Haziran 1969 tarihinde Başkan Nixon ve Güney Vietnam Devlet Başkanı Thieu, **Vietnamlılaştırma** planını açıkladılar. Bu plana göre, Vietnam’daki savaşı ABD birlikleri parça parça geri çekilecek ve savunma görevlerini Güney Vietnam birlikleri devralacaktı. İlk adım olarak da 25 bin Amerikan askerinin çekilmesi öngörülüyordu. Vietnamlılaştırma politikası, Başkan Nixon tarafında 18 Şubat 1970 tarihinde açıklanan Nixon Doktrini’nde genelleştirildi. Bu doktrine göre, “müttefikler komünizme karşı kendilerini savunmada kendi askeri birliklerini sağlamak zorunda” idi⁶.

Irak İnceleme Grubu’nun 2006 Aralık raporundaki belirleyici öneri, “ABD’nin savaşı güçlerini Irak’tan sorumlu bir biçimde çekmesi”dir. Ancak bunun için Irak’taki şiddetin kontrol altına alınmasının gerektiği, bu amaçla da Irak ordusunun ve güvenlik güçlerinin daha fazla sorumluluk almasının sağlanması istenmektedir. Diğer bir deyiş le, Vietnam Savaşı’nın ekonomik ve insan maliyeti arttığında “**Vietnamlılaştırma**” gündeme gelmişti. Irak Savaşı’nın ekonomik ve insan maliyeti arttığında “**Iraklılaştırma**” gündeme gelmektedir.

Ancak, “Iraklılaştırma”nın başarı şansı, yenilgiye uğramış olan “Vietnamlılaştırma”dan çok daha fazladır. Aradaki önemli fark, Vietnam halkının Irak halkından farkında yatmaktadır.

Vietnam halkını kuzey – güney olarak bölen, emperyalist güçlerin saldırısı ve halk içindeki siyasal görüş farklılıklarıydı. Bir Irak ulusu oluşturamamış olan Irak halkını bölen ise, emperyalist müdahalelerle daha da derinleştirilmiş ve düşmanlığ a dönüştürülmüş olan etnik ve dini farklılıklardır. Ayrıca, Irak’ın kuzeyindeki Kürtler her açıdan ABD’nin emrindedir. Bugün ABD emperyalistlerinin Irak’ta uyguladıkları strateji, etnik ve dini farklılıkları açık düşmanlığ a ve açık savaşı dönüştürerek, böl – yönet politikasını hayata geçirmek, savaşı

⁶ Brune, Lester – Burns, Richard Dean, **Chronology of the Cold War (1917-1992)**, Routledge, New York, 2006, s.279-287.

ekonomik ve insan yükünü Irak halkının sırtına yıkmaktır. Bu açıdan bakıldığında, dini grupların birbirlerine karşı yönelttikleri terör eylemleri ABD'nin işine gelmektedir. Nitekim, bu düşmanlıklar nedeniyle, geçmişte bir arada yaşamış olan insanlar, "kendilerinden olanların" yanına taşınmakta veya taşınmaya zorlanmaktadır⁷; bir Irak ulusunun yaratılması imkansız hale getirilmektedir.

Saddam'ın hukuk dışı bir biçimde cezalandırılması ve Şii cellatlar tarafından asılması, ABD emperyalizminin bu stratejisinin bir unsurudur.

⁷ Baker-Hamilton, a.g.k., s.4.